

Szegő György DLA

Műcsarnok, művészeti igazgató

Az idő munkál

Török Richárd kiállítása elé

Aki nyitott szemmel és szívvel közelít Török Richárd műveihez, felteszi magának a kérdést: miben más, miben egyéni, amit lát? Magam is így jártam, és a mozdulatlan anyagból előtörő dinamikában, a figurális formáknak a nézőt önreflexióra készítő gesztusaiban, a portrék, büsztök mimikájában teatralitást fedeztem fel. A színház ókori és modern hagyományait idézik Török Richárd plasztikáinak terei, talapzatai is: antik oszlopok, melyekre olykor - szinte színpadi függönyként - drapériák csavarodnak. Portréinak egy része maszkyszerű, expresszív, szenvedélyesen kifejező. Köztéri munkái talán emiatt is népszerűek. *Hippokratésze* láttán arra kell gondolnom, hogy a homeopátia szelíd gyógymódjában használt mikro-mennyiségekkel analóg, szintén parányi mennyiségben adagolt groteszk egyfajta védettséget ad ezeknek a szobroknak. Az 1989 után alapvetően megváltozott emlékmű-kritikai elemzések sem vették célba. Török Richárd emlékművei újra megtalálták azt a státuszt, amelynek korábbi hitelét a 20. század történelmi eseményei, valamint a diktatúrák présében alkalmazkodásra kényszerített alkotók erősen kikezdték.

Folytatva a színházi párhuzamot: a tragédia humora ősi hagyomány, amellyel a szín-házban a „kortárs népszínház” eszményei szerint a múlt század utolsó harmadában többfelé, többen komoly sikerrel kísérleteztek. A népszínház fogalmának francia változata nem azonos az itthoni, tájelőadásokra szervezett szocialista intézménnyel. A francia kultúra a hatvanas években magasművészetté nemesítette az ősi, primitív színpadi formákat. A Théâtre National Populaire (TNP) vezetője, Jean Vilar színész-rendező tudatosan hidalta át a társművészetek számos műfaját máig megosztó esztétikai szakadékot. A TNP 1970-es években épített, nemzetközi hírűvé vált színházában állandó társulat vonzza a legkülönbözőbb tanultsággal érkező közön-séget. Azt tűzték ki célul, hogy a művészet élvezete ne egy magasan képzett kisebbség privilégiuma legyen; tudatos kísérletező munkával elérték, hogy a művészetektől elzárt társadalmi rétegek fokozatosan ledolgozzák a hátrányos helyzetükből adódó közömbösségüket. Nem mellesleg ő volt az, aki a színjátékot - a 30-as évek nemzeti szocialista előzményei után - újra kivitte a terekre: megalapította a világelső, kultikussá lett Avignoni Fesztivált. Vilar színházában - és sokfelé másutt, más műfajokban is, ahol ezt a modellt követték - időtállóan bizonyult ez a nyitás.

A múlt század első évtizedében Egon Schiele talán elsőként drámai erővel helyezte a rútat a szép elé. „Átléptem Klimten”- mondta. De a „rút esztétikája” száz év múltán is kevesek élménye maradt, Schiele csak évtizedek múltán vált ikonná. Török Richárd életműve különleges, egyéni átjárást kínál a szép és a rút között. Szenvadó, eltorzult arcok, csavarodó testek - emlékművei hőseinél - és klasszikus, éteri szépség - pl. a *Táncosnő* szobránál - egyszerre jellemzik plasztikáit.

Az idő munkál, Török Richárd 1985-ös műcsarnoki kiállítása óta nagyot fordult a világ. Egy évtizeddel később a szobrász életműve tragikusan fiatalon lezárult, az esztétika tételei is

forogdónak bizonyultak. Az alkotó pályájára emlékező mostani múcsarnoki kiállítás újragondolásra javasolja az életmű jelentőségét. Vilar módszerének a képzőművészetben való alkalmazására - mások mellett - Török Richárd pályája, műve is esettanulmányként szolgálhat. Az alkotó a plasztikai művészetek tradícióiból kiindulva egy olyan korban is meg tudta őrizni a köztéri műfaj méltóságát, amikor a szobrok eltérő „befogadása” társadalmi konfliktusok eszközévé vált. A fent említett népszínházi modellhez hasonló metódust célul tűző Múcsarnokban Török Richárd kiállításának megvalósítása egyszerre próbatétel és megtisztelő feladat.